

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СІЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ І КІРАЎНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАЎ БССР

№ 18 (613)

Чацвер, 1 мая 1947 года.

Цана 50 кап.

Работнікі літаратуры, мастацтва, кінематаграфіі! Стварайце высокаідэйныя мастацкія творы, вартыя вялікага савецкага народа!

***

***

***

ЗАГАД

Міністра Ўзброеных Сіл Саюза ССР

1 мая 1947 г.

№ 21

г. Масква.

Таварышы салдаты і матросы, сяржанты і старшыні! Таварышы афіцэры, генералы і адміралы!

Сёння савецкі народ і разам з ім Савецкая Армія і Ваенна-Марскі Флот святкуюць Дзень Першага Мая — міжнароднае свята працоўных.

Савецкая Армія і Ваенна-Марскі Флот сустракаюць Першае Мая ва ўмовах баявой і палітычнай вучобы, паспяхова засваіваючы вопыт Вялікай Айчыннай вайны і авалодваючы сталінскай ваеннай навукай.

Савецкі народ святкуе Першае Мая ў абстаноўцы высокага працоўнага і палітычнага ўздыму. Па ўсёй краіне разгарнулася ўсенароднае сацыялістычнае слаборніцтва за вартую сустрэчу 30-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай Сацыялістычнай рэвалюцыі.

Рабочыя, інжынеры і тэхнікі прамысловасці і транспарта самааддана змагаюцца за дзятэрміновае выкананне плана другога года пасляваеннай пяцігодкі, за перадавыя метады вытворчасці, за павышэнне тэмпаў аднаўлення і далейшага развіцця народнай гаспадаркі.

Савецкае сялянства, узброенае гістарычнай пастановай лютаскага Пленума ЦК ВКП(б) аб мерах уздыма сельскай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд, з небывалым энтузіязмам разгарнула барацьбу за высокі ўраджай, за стварэнне багата харчавання для насельніцтва і сыравіны для лёгкай прамысловасці, за аднаўленне і далейшае развіццё ўсіх галін сацыялістычнай сельскай гаспадаркі.

Увесь наш народ, якім кіруе камуністычная партыя, вялікі правадзь і настаўнік таварыш Сталін, настойліва пераадольвае пасляваенны цяжкасці і атрымлівае адну перамогу за другой на фронце мірнай працы.

Знешняя палітыка Савецкага Саюза, яго актыўная і паслядоўная барацьба за трывалы дэмакратычны мір, за ўмацаванне дружэства супрацоўніцтва народаў сустракае адабрэнне і падтрымку прагрэсіўных сіл свету.

Нашы Узброеныя Сілы абавязаны забяспечваць мірную працу савецкіх людзей і дзяржаўныя інтарэсы Савецкага Саюза. Для таго, каб паспяхова выканаць гэтую задачу, Узброеныя Сілы павінны заўсёды захоўваць сваю баявую гатоўнасць.

Салдаты і матросы, сяржанты і старшыні абавязаны добра сумленна вывучаць ваенную справу, каб быць і наперад умелымі воінамі.

Генералы, адміралы і афіцэры павінны ўдасканалваць свае ваенныя веды і яшчэ больш і лепш працаваць з падначаленымі, вучыць іх і выхоўваць у духу беззаганнага выканання воінскага абавязка.

У бліжэйшыя дні надыходзіць важнейшы этап баявой падрыхтоўкі войск — перыяд летняй вучобы. У гэты перыяд армія, авіяцыя і флот павінны дасягнуць новых поспехаў у баявой і палітычнай падрыхтоўцы і выдатна вырашыць пастаўлены перад імі задачы.

У гады Вялікай Айчыннай вайны савецкія воіны паказалі ўзоры гераізма, баявога майстэрства і самаадданага служэння Радзіме. Цяпер, у мірны час, асабовы склад Узброеных Сіл павінен, як і ў гады вайны, высока трымаць чэсць і гонар савецкага воіна, быць узорам арганізаванасці і дысцыпліны, ададаваць усё свае веды і сілы на карысць нашай Айчыны.

Таварышы салдаты і матросы, сяржанты і старшыні!
Таварышы афіцэры, генералы і адміралы!
Воіны, дэмабілізаваныя з радоў Арміі і Флота!
Вітаю і віншую вас з Днём Першага Мая!
У адзнаку міжнароднага свята працоўных —

ЗАГАД ВАУ:

Сёння, 1 мая, даць салют у сталіцы нашай Радзімы — Маскве, у сталіцах саюзных рэспублік, а таксама ў Калінінградзе, Львове, Хабараўску, Уладзівастоку, Порт-Артуры і ў гарадах-героях: Ленінградзе, Сталінградзе, Севастопалі і Адэсе — дваццацю артылерыйскімі залпамі.

Няхай жыць Савецкая Армія і Ваенна-Марскі Флот!
Няхай жыць наш савецкі ўрад!
Няхай жыць наша камуністычная партыя!
Няхай жыць гераічны савецкі народ і наша магутная Радзіма!
Няхай жыць вялікі СТАЛІН!

Высокае пачуццё савецкага патрыятызма

Свабодныя і шчаслівыя савецкія людзі сустракаюць вялікае свята Першае Мая — дзень агляду баявых сіл працоўных усіх краін, — ва ўмовах найвялікшай палітычнай актыўнасці і масавага вытворчага ўдому. Пачуцці і думы народаў нашай краіны выказаны ў першмайскіх закліках Цэнтральнага Камітэта Усесаюзнай Камуністычнай Партыі (большэвікоў). Пад кіраўніцтвам вялікай партыі Леніна—Сталіна савецкі народ мабілізуе ўсе свае сілы, волю і энэргію на барацьбу за паспяховае выкананне велічнай праграмы пасляваеннай сталінскай пяцігодкі.

Гісторыя нашай краіны — гэта цэлая запява працоўных і баявых подвігаў, мазавага гераізма і самаадданасці, мужнасці савецкіх людзей.

Яшчэ здыога да Вялікага Кастрычніка Ленін і Сталін гаварылі, што сацыялістычная рэвалюцыя разбудзіць у народзе магутныя сілы, творчую энэргію, масавы патрыятызм і гэтым самым зробіць наш народ пераможным.

Спраўдзіліся прарокі словы Вадзіміра Ільіча Леніна: «Ніколі не перамогуць таго народа, у якім рабочыя і сяляне ў большасці сваёй пазналі, адчулі і ўбачылі, што яны адстойваюць сваю, савецкую ўладу — ўладу працоўных, што адстойваюць тую справу, перамога якой ім і іх дзецям забяспечыць магчымасць карыстацца ўсім здабыткамі культуры, усімі творчымі чалавечай працы».

З выключнай сілай праявілі пачуццё патрыятызма ў цяжкіх, грозных дні для краіны. У 1942 годзе наш пэат Янка Купала пісаў: «У нашай свяшчэннай барацьбе з злымі ворагамі — нямецкім фашызмам — ваяую кожны дом, кожнае дрэва, кожны ўзгорак. Камешні ўстаюць, каб збіць ворага, рэкі выходзяць з берагоў, каб патапіць яго, зямля раступаецца, каб паглынуць яго... У гэтыя грозныя дні... я ўсю сваю песніную сілу, усю сваю мужнасць аддаю вам, сыны нашага вялікага народа!».

Вялікі сацыялістычны пераўтварэнні ў нашай краіне стварылі глебу для выдатнага дагтуль росквіту савецкага патрыятызма. Вырасла і ўмацавала маральна-палітычнае адзінства савецкага грамадства.

І Янку Купале, і Якубу Коласу, і ўсёй беларускай літаратуры, таксама як і рускай, як і іншым братнім літаратурам ўласціва вялікае пачуццё савецкага патрыятызма, любві да свайго народа, да сваёй сацыялістычнай бацькаўшчыны.

«Сіла савецкага патрыятызма заклочаецца ў тым, — гаварыў таварыш Сталін, — што ён мае сваёй асновай не расавыя ці нацыяналістычныя забавоны, а глыбокую адданасць і вернасць народа сваёй савецкай Радзіме, братняе садружства працоўных усіх нацый нашай краіны. У савецкім патрыятызме гарнініча спалучаюцца нацыянальныя традыцыі народаў і агульныя жыццёвыя інтарэсы ўсіх працоўных Савецкага Саюза. Савецкі патрыятызм не раз'ядноўвае, а наадварот, згуртоўвае ўсе нацыі і народнасці нашай краіны ў адзіную братнюю сям'ю. У гэтым трэба бачыць асновы пераўтварэння і ўсё больш мацнеючай дружбы народаў Савецкага Саюза».

Савецкія людзі моцны сваім патрыятызмам таму, што ў нашым грамадстве жыць ідэя ажыццяўлення камунізма, якая стала ўзбраеннем мільянаў людзей. У росквіце сваёй дзяржавы кожны савецкі чалавек бачыць свой росквіт.

Як ніколі вырастае роля і значэнне нашай літаратуры, нашага мастацтва ў ідэйным узбраенні народа. Апошнія рашэнні нашай партыі ўказваюць нам шляхі нашай працы па выхаванню савецкіх людзей у духу большэвіцкай ідэйнасці, партыйнасці, незміраюсці да ўсяго варожага, да ўсялякага пранікнення варожай ідэалогіі і ўплываў, да поўнай ліквідацыі перажыткаў капіталізма ў сядомасці людзей.

Задача нашай літаратуры, нашага мастацтва — развіваць патрыятычную гордасць савецкага чалавек, адлюстроўваць не праўленне ў масавым працоўным гераізме, у доблесных справах простага савецкага працаўніка любой галіны гаспадаркі і культурнай дзейнасці.

Савецкім людзям не ўласціва нікапаклоўства перад буржуазнай культурай, якая знаходзіцца ў стане маразма і распаду.

Законнай гордасцю савецкіх людзей ўз'яўляецца тое, што наша савецкая краіна ідзе ў авангардзе агульначалавечай культуры і прагрэса, што наша краіна з'яўляецца самай моцнай у барацьбе са злымі ворагам чалавечства — фашызмам і цяпер ідзе ў першых радах барацьбы за трывалы дэмакратычны мір, за абарону правую чалавек і пазбаўленне яго ад новых агрэсіўных войнаў.

Задача нашай літаратуры, нашага мастацтва бялітасна вырываць рэакцыйныя спробы ўсіх, хто імкнецца распаліць варожасць паміж народамі, навазяць ім новую вайну.

Ад нас, творцаў савецкага мастацтва, патрабуецца выхоўваць лепшыя якасці ў людзях нашай эпохі, патрабуецца напружаная праца. Наш кожны поспех радуе не толькі нас, савецкіх людзей, але і з'яўляецца прыкладам для другіх народаў за рубяжом савецкай краіны, дзе ўсё прагрэсіўнае і дэмакратычнае вучыцца на нашых творах, убірае ў сябе здабыткі нашай перадавой, высокаідэйнай культуры, нашай літаратуры, мастацтва.

Вялікае пачуццё савецкага патрыятызма рухае найлепшымі справамі людзей ва ўсесаюзным сацыялістычным спаборніцтве, што так шырока разгарнулася ў сувязі з падрыхтоўкай да 30-й гадавіны Кастрычніка. Патрыятычнае пачуццё выказваецца ў пісьмах працаўнікоў сацыялістычнага земляробства да таварыша Сталіна аб пасляваенным уздыме сельскай гаспадаркі. Народ наш жыць у адзіным патрыятычным парыванні ісіці наперад і наперад пад кіраўніцтвам вялікага патрыяты нашай Радзімы І. В. Сталіна.

Усе нашы думы і нашы пачуцці, уся творчасць наша да апошняга радка павінны быць адданыя на службу нашаму любімаму народу. Яго вялікай стваральнай працы, нашай любімай Айчыне — магутнаму Савецкаму Саюзу — надзейнай апоры дружбы, шчасця і славы ўсіх савецкіх народаў, якія ўз'яўлена ідуць да новых перамог, новага росквіту сваёй гаспадаркі і культуры.

На перадавую лінію агня — салдаты ідэалагічнага фронту! Удзялім наш народ, нашу Радзіму-матці новымі высокамастацкімі, ідэйнасымчымі творами! Да нас звернуць заклік ЦК ВКП(б):

«Работнікі літаратуры, мастацтва, кінематаграфіі! Стварайце высокаідэйныя мастацкія творы, вартыя вялікага савецкага народа!».

А. Марціновіч

ПЕРШАМАЙ У НАЛГАСЕ

Над калгаснай вуліцай — з края ў край —
Чырванее сцягамі Першамай.

Да будынка школы выйшлі на парад,
Выйшлі ўсе калгаснікі з новых хат.

Плошча перапоўнена, а ў кругу —
Музыкі і песень стройны гул.

Толькі наступіла раптам цішыня, —
На трыбуну выйшаў старшыня.

З першамайскім святкам прывітаў
І правую простую распачаў:

Аб Айчыне слаўнай, аб вяспе
У сваёй радзімай старане.

Аб арцельных справах на палях,
Дзе ўраджаем буйным зашуміць зямля.

Слухаюць калгаснікі старшыню
І галубяць думку ўсе адну:

Каб ізноў заможнасцю родны край
Сустракаў штогодна Першамай.

Многа шчэ работы, многа спраў,
Ды народ ніколі наш не адступаў.

Вуць станць салдаты, што з вайны
прышлі,
Воіны, што бралі майскім днём Бярлі.

Гэта-ж іх рукамі, да жыцця
Вёска паднялася з небыцця.

Вось і школа новая, поруч — зруб
Пахне хвойй свежаю — будзе клуб...

І цяпер у сонечны першамайскі дзень
Свеціцца упэўненасць у вачах людзей:

Сталіну пакляўся беларускі край
Вырасціць багаты добры ураджай.
Мы стрываем слова! — кажа Беларусь...

Воддаць на палетках зеляне руць,
А над плошчай, вуліцай — з края ў край —
Чырванее сцягамі Першамай.

Міністр Узброеных Сіл
Саюза ССР
генерал арміі Н. БУЛГАНІН.

СЛАВА БАЦЬКАЎШЧЫНЁ

„І ва ўрачыстую гадзіну, і ў будні дзень ідэя бацькаўшчыны аднолькава чалавек набывае права назваць“

НАРОД І РАДЗІМА

Георгій Леанідзе

СТАЛІН (Маленства правядыра)

Урыўкі з паэмы

Нараджэнне

Паводле ўсходняга падання калі нараджаецца вялікі чалавек, — на дах яго хаты з'яўляюцца ястрабы, а ў паветры чуць катанне арлоў.

І ў бабці ў зморшчак цёмных
Грае ўсмешка — мілы ўнучак.
Так у ранніх ззяе промнях
Дуб стары над горнай кручой.

Пеўня ў хату тут прыносяць:
— Хай твай хлопчык дбайным будзе!
Ластаўку ля вуснаў носіць:
— Хай салодкім голас будзе.

У галолах соль паклалі —
Захляпць ён сэрцы буззе.
І калдуць на грудзі цукар —
Хай любоў тут вечно будзе.

Спаць пад месяцам паклалі —
Хай ён цела дужым будзе.
Сталь калдуць яму ў калыску
— Непакісным хлопчык будзе.

Твая калыска

Тут любіў ён гнёзды птушак,
Што падобны да кістаў,
Лозы срэбраныя гушкаў
Над вадой крыніцы светлай.

Бегуў берагам скалістым,
Светлякоў любіў празрыстым,
У садах вясновых росам,
Салаўя з ягоным свістам.

Тут ён пеў звонкагалосы,
Лемантар тут пералістаў.
***
Ён да хлопчыкаў звычайных
Непадобны.

Смелы, дужы,
Любіць кнігу, любіць сказы
Аб геройскіх справах мужных.

Верш павучу пра Арсена
Ён усьлях чытае сябрам,
Хоча быць, як Сакадзе,
Што ў баях змагаўся храбра.

Любіць Дзідаў Моураві,
Усіх герояў, што ў народзе
Між жывых заўсёды ходзяць.

Упрыгожваюць малаго
Адушмелі дні грозных бітваў,
І перад
беларускай літаратурай паўстаў новыя
задачы. Галоўнай стала тэма аднаўлення
і развіцця народнай гаспадаркі. Паэмы
П. Броўкі — «Ясны кут» і А. Куляшова
«Дом № 24» з'явіліся першымі вестунамі
гэтай новай тэмы. За імі былі напісаны
такія творы, як «Хлеб» П. Броўкі, «Сям'я»
А. Бяльчэка, «Станаўленне» У. Краўчанкі,
«Пад мірным небам» А. Стаховіча і інш.

Беларускі народ за гады вайны прайшоў
выліку школу выпрабаванняў. Вайна
раскрыла ў ім новыя цудоўныя
якасці патрыятычна-вайна і працаўніцтва.
«Паказачы гэтыя новыя высокія якасці
савецкіх людзей, паказачы наш народ не
толькі ў яго сённяшні дзень, але зазірнуць
і ў яго заўтрашні дзень, даламагчы
асвятліць пражэктарам шлях наперад —
такую задачу кожнага добрасумленнага
савецкага пісьменніка» (А. Жданав).

Беларуская літаратура, несумненна, з
гонарнам выканае гэтую пачэсную патрыя-
тычную задачу.

І. КУДРАЦАЎ,
Юр. ВАСІЛЬЕЎ.

Кніга пра партызанскую вайну

«Вайна ў тыле ворага» — гэта запіскі
камандзіра партызанскага злучэння Героя
Савецкага Саюза — палкоўніка Г. М. Лінь-
кова, у якіх ён расказвае пра барацьбу на
родных месцаў беларусаў.

Праўдзіва і проста аўтар расказвае пра
тое, як на зямлі, занятай ворагам, узнікаюць
на барацьбу савецкі народ, як партыя
арганізоўвала партызанскія атрады, як плачы-
налася «рэйкавая вайна», у выніку якой у
адной толькі Беларусі звыш пачыўся трыццаць
тысячовай з намецкімі войскамі і тэхнікай
былі пушчаны пад адкос.

Лінькоў паказвае і ўспяхова ратныя по-
дзвігі савецкага народа, малое беларускіх
кавалерыйскіх і сапраўдных гаспадароў свай-
ёй краіны, якія заўсёды адчуваюць адказ-
насць за яе лёс.

Па загаду партыі Лінькоў, закінуты ў
глыбокі тыл ворага, арганізоўвае парты-
занскі атрад. Спачатку ён прыглядаецца
да навакольнай прыроды, вывучае жыццё.
«Жанчыны ідуць з поля групамі, некалькі
мужчынаў каля кузні ўважліва з плугамі.
Вёска, відаць, па інерцыі жыве ў
рытме калгаснай працы».

Калгаснікі — вось тая сіла, якую ён
мае намеру зацяміць на барацьбу. Адкрываюцца
ракунак свяшчэннай помсты. «Дзям
карнікам мы ўжо выдалі дрэўляныя крэм-
жы за іх «подзвігі». Пачынаецца сапраўд-
ная ўпартая барацьба, і ўжо «кожны нем-
ец на нашай зямлі ходзіць ля свайго
магіла».

Беларускія сяляне, рабочыя, інтэлігенты,
ахопленыя прагай помсты, гуртуюцца вакол
атрада «Бяці» — так звалі Лінькова
партызаны. Нараджаюцца героі, якія не
баяцца перашкод, непакінаюць і смела пера-
магаюць лобныя цяжкасці. Брыскі, Сала-
монаў, Ермаковіч — людзі з розным
лёсам, але адной мэтай — барацьбу радзі-
му ад ворагаў. Лінькоў на тыповых пры-
кладах паказвае, што мужнасць савецкіх
людзей мае за крыніцу савецкі грамадскі
лад, які выхаваў высока-дзейных, бадзё-
рых, прыпынковых, адданых большэўскай
партыі людзей.

Да ліку лепшых месцаў кнігі налі-
чыць раздзел «Сустрэча з касыям». У ім
расказваецца, як партызаны перадырлі
спрачыванага нямецкага разведчыка,
які наважыўся збегчы з Лінькова.

Да твораў, прысвечаных партызанскаму
руху, далучылася яшчэ адна таленавітая,
праўдзівая кніга.

Герой Савецкага Саюза
С. БАРЗЕКА.

Перадавыя рэвалюцыйна-дэмакратычныя
ірадыстаўнікі беларускай літаратуры заўсё-
дм былі шчыльна звязаны з народам, з
яго жыццём, побытам і думамі, з бараць-
бай народных мас, змагаюцца за іх
свабоду, цэсці і справядлівасці. Іх
сінтэты былі на баку абядоленых, тых,
што хацелі «людзьмі звацца».

Беларуская літаратура развілася пад
жыццёвым уплывам лепшых традыцый
рускай рэвалюцыйна-дэмакратычнай літа-
ратуры. Глыбока патрыятычны творы
Н. Некрасава, усхваляваныя песні украін-
скага кабарэ Т. Шаўчэнка моцна
ўздзейнічалі на маладую беларускую лі-
таратуру. Беларускія пісьменнікі вучыліся
ў сваіх старэйшых рускіх братоў любіць
сваю радзіму.

Літаратура ўзяла сябе барацьбы за
нацыянальную годнасць беларуса, за яго
права жыць па-чалавечы, гаварыць на
роднай мове. Пісьменнікі-дэмакраты ў
суровыя часы царызма, калі беларускае
слова было ў загоне і праследвалася,
выступілі супроць рэакцыі. Яны заклікалі
народ любіць і шанавыць сваю мову. «Не
пакідайце ж мовы нашай, каб не
мерлі!» — гаварыў Ф. Багушэвіч народу.

Бурныя хвалі рэвалюцыі 1905 г. вы-
неслі на паверхню двух пастаў-тытанаў —
Янку Купалу і Якуба Коласа, якія
зрабілі цэлую эпоху ў беларускай літа-
ратуры. Вакол Купала і Коласа згрупа-
валіся ўсе найбольш перадавыя літа-
ратары — З. Бядуля, Цётка і інш. Купалаў-
ска-коласавскі напрамак у нашай літа-
ратуры з'явіўся новым, вышэйшым этапам
у развіцці беларускай культуры.

Невыпадкова першымі вершамі ў Купа-
ла і Коласа былі «Мужык» (1905 г.) і
«Наш родны край» (1906 г.). Народ і ра-
дзіма і з'явіліся асноўным зместам твораў
іхніх песняроў. Вуснамі Я. Купала і
Я. Коласа гаварыў уесь беларускі народ,
у іх песнях выліваў ён сваё гора, свае
затоежныя мары аб лепшым будучым. А-
длюстроўваючы невыносна-жалівае жыццё
працоўнага беларуса, які знаходзіўся пад
соцыяльным і нацыянальным уплывам,
Я. Купала і Я. Колас не абмяжоўваліся
толькі спачуваннем сваім паднявольным
братам, не былі пасобнымі, пасіўнымі
наглядальнікамі, — яны ішлі значна да-
лей. Іх любоў да роднага народа, да
свайго радзімы была актыўнай, дзейснай,
а гэта значыць, што яны не маглі мірыцца
з існуючым становішчам, не маглі не
клікаць на барацьбу за знішчэнне
эксплуататарскага ладу, за вызваленне і
свабоду.

«Яшчэ прыдзе вясна» — называе свой
верш Я. Купала. Але пазд добра разумее,
што сама вясна народа не прыдзе, што
патрэбна за яе ісці ў жорсткі бой.
Быць цвёрдым, непакісным у барацьбе,
не гнуцца «ніколі траўкаю пахляй» вучыць
свайго брата-беларуса Я. Колас.
Пільным вокам ён бачыць, што наблі-
жаецца бура-рэвалюцыйна: «Грымі-ж ты,
бура, ды грымі дужэй!» — кліча пэў
«(Будзе навалніца)», «Устань ты, наша
старанна!» (Беларусам).

Вядучы Кастрычніцкая рэвалюцыя
знішчыла буржуазна-памешчыцкі лад,
знішчыла эксплуатацыю чалавеча чалавек-
ам. Гаспадарком краіны стаў народ, які
спрамаў усе багачы вызваленай зямлі.
Мільёныны масы сталі кіраўнікамі дзяржа-
вы. Мудрая ленынска-сталінская нацыя-
нальная палітыка ператварыла нашу
краіну ў братнюю сям'ю народаў.

Пад іздэглічым уздзеяннем большэўскай
партыі лепшая прадстаўніцкі дэрво-
люцыйных беларускіх пісьменнікаў перы-
шлі на пазіцыі савецкай ўлады. У сваіх
песнях яны ўславілі пачатак новай эры ў
гісторыі і заклікалі народ да вялікай
стваральнай працы:

Браты! Вялікая дарога
Чакае нас і родны край —
Жыво настала, працы многа,
Навукі сям'я засявай!
(Я. Колас, «Да працы»).

Ніколі ў гісторыі чалавечства пацудзі
Радзімы не было настолькі глыбокім і
блізкім сэрцу чалавеча, як у нашы дні.
Ніколі пафас творчай працы, ідэя абароны
Айчыны не ўдалады самімі шырокімі ма-
самі, як у савецкай краіне, таму што толькі
савецкая ўлада зрабіла нашу цудоўную
зямлю сапраўднай радзімай працоўных.
«Слава савецкага патрыятызма заключаецца
ў тым, што ён мае свайго асновай не
расыяны забавоны, а глыбокую адданасць
і вернасць народа свайго савецкай Радзіме,
братнюю дружбу працоўных усіх нацый
краіны» (Сталін, «Аб Вялікай Айчыннай
вайне Савецкага Саюза», выд. 4, стар. 146).

Для беларускага савецкага народа і яго
літаратуры характэрны той патрыятызм, які
таварыш Сталін называў гарачым і жыццё-
дзейным. Гэты актыўны патрыятызм вы-
соўваў пісьменнікаў на перадавую лінію
агно, уладарны прыцягваў іх увагу да
тэм нашай сучаснасці. Грамадзянска-
вая вайна, гады мірнага будаўніцтва, Айчыннай
вайны знайшлі свай вяртае ўвасабленне ў
лепшых творах беларускай літаратуры:
«Дрыгва», «Адлітат» Я. Коласа, «Над
раной Арэсай» Я. Купала, «Трыдзе пака-
дзень» К. Чорнага, «Будучыня» Э. Саму-
дэнка, «Над Бярозай-радой» П. Глебкі.

«Сцяг бригады» А. Куляшова, «Янук
Сяліба» М. Танка, зборнікі «Вялікае
сэрца» К. Чорнага, «Астап» М. Лынькова
і шмат іншых. Гэты творы служылі важ-
нейшай справе выхавання савецкага чала-
веча, усялялі ў яго бадзёрасць і ўпэ-
ненасць.

Ужо ў першыя гады савецкай ўлады
перад беларускімі пісьменнікамі, як і
перад усьёй савецкай літаратурай, узнікла
пытанне «аб адданасці больш шчыльна-
нага збліжэння мастацтва з рэалісцыяю,
аб актыўным утаржэнні літаратуры ў
жыццё эпохі, асноўным змест якога —
соцыяльная рэвалюцыя» (М. Горкі, «Лі-
таратурна-крытычны артыкул», стар. 432).

Разам з гіганцкімі зменамі ў жыцці
беларускага народа змянілася ідэйная на-
кіраванасць і тэматыка літаратуры. Тэмы
роскрыты вызваленай рэвалюцыяй зямлі,
ператварэнне Беларусі ў перадавую са-
цыялістычную рэспубліку — тэмы са-
цыялістычнага будаўніцтва сталі асноў-
нымі тэмамі літаратуры.

У літаратуру прыйшлі новыя героі,
савецкія людзі — удзельнікі рэвалюцыйных
боек з ворагам, камуністы і комсамольцы,
ударнікі сацыялістычных будоўляў і
калгасных палёў, адважныя пагранічнікі,
новыя савецкія інтэлігенты.

Светлым і шчаслівым стаў шлях народа
у будучыню. І толькі, як жаліва сон,
уснамаюцца мінулае нашага краю:
Чым ты была, Беларусь мая родная,
Хіба ж не бачылі нашыя вочы?
Вечна абдэртая, вечна галодная,
Сонца не ведала, а толькі ночы...
(Я. Купала, «Беларусі ордэнаснай»).

«Край ляглед, кружыць, магіл-кургану,
Край тугі» на вачах П. Труса ператва-
раецца ў край «фартык дымак і машыны».

Як сапраўдныя патрыяты, беларускія
пісьменнікі цікавіліся ўсёй нашай краінай,
поспехама кожнага братняга народа.
«Дружай народнаму магутна краіна, моц
наша ў згодзе святой», — гаворыць
Я. Колас у вершы «Савецкім народам».

Свой лепшы твор «Будучыня» Э. Саму-
дэнка прысвячае жыццю грузінскага
народа, яго барацьбе за савецкую ўладу
ў першыя гады пасля Кастрычніка. Сярод
вершаў Купала мы знаходзім такія,
як «Джамбул», «Паміні М. Горкага»,
«Украіне», «Грузія», «Генацвад»; у
Коласа — «Каманін, Молакава, Сяпне-
ва», «Памяці Кірава», «Салар» і інш.;
у Куляшова — «Узбекская матыў»,
«Сібір» і г. д.

Нашы пісьменнікі справядліва бачыць у
братстве савецкіх народаў крыніцу сілы
нашай дзяржавы.

Вяковая мара беларускага народа аб
уз'яднанні беларускіх зямель у адзіную
дзяржаву адлюстравана ў літаратуры.
Пісьменнікі звярталіся з словамі прытан-
ня і закліку да братоў-беларусаў, якія
жылі пад прыгнётам панскай Польшчы.
Вядома які выдкі ўліў зрабіла бела-
руская савецкая літаратура на ідэйнае вы-
хаванне народаў Заходняй Беларусі і
разгортванне іх вызваленай барацьбы.
Дзень уз'яднання Беларусі ў адзіную
рэспубліку быў адзначаны літаратурай як
вялікае свята.

Сапраўдны пісьменнік-патрыёт не можа
спакойна і бяздумна пільсці на хвалюч
жыццё, жаць толькі сённяшнім днём.
«Любіць сваю радзіму, значыць — палі-
мна жадаць, бачыць у ёй ажыццўленне
ідэала чалавечы і па меры сіл сваіх
спрыяць гэтаму» (Бялінскі). Пісьменнік
лавіна ўмець прадачыць будучае, цу-
доўнае сёння не павіна аспяляць сабой
перспектыву заўтрашняга.

Беларускія літаратары, усяляючы
роскрыт савецкай краіны, ні на хвілінку не
забылі аб той міжнароднай абстаноў-
цы, у якой жыве Савецкі Саюз і, у
асоблівасці, Беларусь. «Мы жывем на
граніцы», — гаворыць зборнік А. Куля-
шова; «Будзьма чуйны», «Будзьце гато-
вы», — заклікаюць вершы Я. Коласа.
Тэма абароны бацькаўшчыны займае на-
лежнае месца ў літаратуры. Пісьменнікі і
паэты ўвесь час папярэджвалі суайчын-
нікаў:

Сябры! сачыце пільным зрокам —
Жданы край яшчэ далёка,
А вораг сілы ўсе напрог.
(Я. Колас, «Да 11 гадавіны», 1928 г.).
За некалькі год да Айчыннай вайны
Я. Купала гаварыў аб небяспецы з боку
фашыскай Германіі:

... Гітлеры і герыні з Бярдына,
Культуру нішчыць, што кінулі вякі,
І ў божыцца ўзвёшчы гільётны,
На край савецкі точаць шаблі і шыкі.
(«Старыя аковы»).

Гатоўнасць у імя свайго бацькаўшчыны
пераносіць любяць цяжкасці, адцаць,
калі гэта спатрэбіцца, жыццё дзёнь
шчасця свайго народа — вось тэма духоў-
най якасці, што выхоўвала літаратура ў
нашага чалавеча ў перадавыя часы.
Вобразы, створаныя лепшымі майстрамі
беларускай літаратуры, былі яркімі
прыкладамі самаадданага служэння Радзі-
ме. Чытач захапляўся любімымі героямі,
верыў ім, імкнуўся пераймаць і ў пэўных
умовах дзейнічаць такім-жа чынам.
Нацыяналь 9 1937 г., калі над Еўропай

разгаралася полымя другой сусветнай
вайны, паэма «Баранаў Васіль» А. Куля-
шова была надзвычай актуальнай і не-
абходнай. Яна яшчэ раз ставіла пытанне
аб небяспецы вайны, аб паводзінах савец-
кага чалавеча ў будучых бітвах, аб сама-
адданай любі да Радзімы.

Вялікая Айчынная вайна без усялякіх
скаіда правяла суровую праверку духоў-
най моцы нашага народа, яго здольнасці
вытрымаць незвычайныя цяжкасці. Савец-
кі Саюз з чэсцю вышаў пераможцам з
гэтай небывалай у гісторыі вайны, яшчэ
больш загартаваўся і ўзмацнеў. Айчынная
вайна паказала, што ў нашым народзе
хаваецца невычэрпная крыніца патрыя-
тызма. Немадую ролю ў выхаванні людзей
у духу патрыятызма, бязмежнай адданасці
Радзіме адыграла літаратура. Зерні, кіну-
тыя пісьменнікамі, палілі на добрую
глебу і далі багаты ўраджай.

Беларускія пісьменнікі з першых дзён
вайны знайшлі сваё месца ў радах бара-
цьбы за перамогу. Яны супрацоўні-
чаюць у часопісах і газетах Савецкай
Арміі, прымаюць актыўны ўдзел у аргані-
зацыі партызанскага друку. Іх заклікі
натхняюць на бой з ворагам. З далёкай
Сярэдняй Азіі звяртаецца да апаленай
вайной, разбуранай і абрабаванай ворагам
Беларусі Я. Колас. Беларускім партыза-
нам прысячае свае баявыя падвяданні
вершы Я. Купала. З асаблівай сілай і
гневам гучаць словы сатыры К. Крапівы.
У перапынках паміж баямі і напружанай
работай ў фронтвай газеце ў салдацкім
бляндажы піша сваю паэму «Сцяг
брыгады» А. Куляшова. «Вастрыце
зброю!» — гучыць голас М. Танка.

Беларуская літаратура ваеннага часу
стварыла ямаля вобразы патрыётаў, што
працягвалі адвагу ў цяжкой барацьбе, са-
маахвярна змагаюцца за Айчыну. Гэта —
беларускі Іван Сусанін — дзед Астап, які
ахвяраваў сваім жыццём і завёў немцаў у
зайвіруху ў глухі непераляны гушчар лесу,
дзе яны знайшлі сабе бесслаўную смерць
(апаваданне «Астап» М. Лынькова); гэта —
жонка партызана Раіна, якая, каб вырата-
ваць партызан, забавіла ворага на парты-
занскую засаду і сама загінула ад «вора-
жы кулі» (паэма «Янук Сяліба» М. Танка);
гэта — нічым непрыкметны да вайны —
Парфен Катлубовіч, які з прыходам
немецкаў стаў адным з актыўных партызан
(апаваданне «Вялікае сэрца», К. Чорнага),
і шмат іншых.

Беларуская літаратура ў асобе сваіх
лепшых прадстаўнікоў заўсёды была літа-
ратурай дзейснага актыўнага патрыятызма.
Патрыятычныя справы не героі не з'яўляюцца
выпадковымі, неабгрунтаванымі ўчын-
камі, а іх словы аб любі і адданасці
Радзіме — не проста дэкламацыя.
У аснове свайго патрыятызму савецкіх
людзей мае глыбока асэнсаванае, свядомае
пачуццё.

Калі герой паэмы А. Куляшова
«Хлопцы апошняй вайны» ад імя сваіх
таварышоў гаварыць: «У мя яшчэ не
баімся смерці і смяротнага прагнем бою», —
то надшышоў час — і ён здзейсніў свае
словы: Адзё Рыбка змагаўся разам з
сябрамі да апошняй мажлівасці, і калі
загінуў усе, ён, шмат разоў рызнукучы
жыццём, выносіць з варажых абкружэнняў
сцяг брыгады, каб зноў ісці ў бой
(«Сцяг брыгады» А. Куляшова).

Знеходзячыся за сотні кілометраў ад
роднага краю, ад любімай Беларусі, бела-
рускія пісьменнікі сэрцам і душой былі
разам з братамі-беларусамі:

...Беларусі!
Сінь азёр!
Кружыць, кружыць асення лісце...
Як ты дорага нам,
Як нішто і ніколі ў жыцці.
Беларусь, дай напіцца
З прырастай крыніцы,
Бо ісці нам з баямі,
Далёка-далёка ісці.
(П. Броўка, «Родны край», 1943 г.).

Лёў Даватар.
Скульптура работы заслужаннага деятеля БССР А. Глебова.
Фотарэдакцыя Г. Булавіна.

Машынай зброяй у руках пісьменні-
каў была ўзвучана ў нашай перамоге,
у справядлівасці нашай справы.

Німа штрокаў, якіх-б нас скрышлі,
І хмар, якіх-б заслалі дзень,
І сілы, роўнай мужнасці і сіле,
Што, разгарнуўшы сталінскія крылі,
Да славы неўміручай нас вядзе.
(М. Танк, «Ты будзеш жыць,
радзіма», 1943 г.).

Беларуская літаратура не абмяжоўва-
лася пастаноўкай вузкай задачы — вызва-
лення бацькоўскіх сёл, сваіх родных і
блізкіх, — гэта было толькі часткай
агульнанароднай задачы. «Мэтаў гэтай
усенароднай Айчыннай вайны супроць
фашыскай прыгнятальнай з'яўляецца не
толькі ліквідацыя небяспекі, якая навісла
над нашай краінай, але і дапамога ўсім
народам Еўропы, якія стогнуць пад пры-
гнётам нямецкага фашызма» (Сталін, вы-
ступленне па радыё 3 ліпеня 1941 г.).

Беларуская літаратура ўзнімаецца да
задач агульначалавечага характару.
Любоў нашага народа да свайго краіны
ў перыяд Айчыннай вайны прадстаўляе
сабой вышэйшую ступень патрыятызма.
У гады Айчыннай вайны савецкія людзі
абаранялі вялікі дасягненні сацыялізма,
абаранялі тое, што было пабудавана за
чвэрць стагоддзя тытанічнай працы, зма-
галіся за цудоўнае ўчарашняе жыццё і
яшчэ больш цудоўнае заўтрашняе. Імяна
таму вайна выклікала да жыцця масавы
гераізм на фронце, бессмяротныя працоў-
ныя подзвігі ў тыле. Беларуская літа-
тура ваенных год адлюстравала гэтую веліч
патрыятычнага пачуцця нашага народа.

Расказваючы аб людзях і падзеях на-
шай сучаснасці, беларускія пісьменнікі
першае сваё слова прысвячаюць таму,
хто стварыў разам з Леніным нашу
дзяржаву, хто прывёў савецкі народ да
соцыялізма, а ў час Айчыннай вайны —
да перамогі над ворагам — таварышу
Сталіну.

Таварышу Сталіну шле свае «песні і
думы і шчырыя шчырага сэрца парывы»
Я. Купала. Цудоўныя песні аб Сталіне
спяваюць Я. Колас, М. Танк, усенароднае
дзякую правядыру ад імя маці Беларусі
кажа П. Броўка:

Зямля Беларусі! Паламі, барамі
Тваімі наш бацька любімы ідзе,
Праз бурны-віхуры і снежную замяць
Ідзе ён на захад з бацькамі-сынамі,
Яго сустракаюць мільёны людзей.
(П. Броўка, «Беларусь»).

Адушмелі дні грозных бітваў, і перад
беларускай літаратурай паўстаў новыя
задачы. Галоўнай стала тэма аднаўлення
і развіцця народнай гаспадаркі. Паэмы
П. Броўкі — «Ясны кут» і А. Куляшова
«Дом № 24» з'явіліся першымі вестунамі
гэтай новай тэмы. За імі былі напісаны
такія творы, як «Хлеб» П. Броўкі, «Сям'я»
А. Бяльчэка, «Станаўленне» У. Краўчанкі,
«Пад мірным небам» А. Стаховіча і інш.

Беларускі народ за гады вайны прайшоў
выліку школу выпрабаванняў. Вайна
раскрыла ў ім новыя цудоўныя
якасці патрыятычна-вайна і

